
EEN LITERAIR GEVECHT TEGEN DE NORM

EEN ANALYSE VAN DE HERPOSITIONERING VAN ZWARTE VROUWEN
DANKZIJ ADICHIE'S *AMERICANAH*

Eindwerkstuk
Laura Heesbeen
4208617

Taal- en cultuurstudies
Moderne Letterkunde
Universiteit Utrecht

Begeleider: Dr. Doro Wiese
Tweede beoordelaar: Dr. Barnita Bagchi

22 april 2016

*Voor mijn ouders,
Omdat zij mij leerden de twijfel het voordeel te geven.*

SAMENVATTING

EEN LITERAIR GEVECHT VOOR EEN CULTUURKRITISCH BEWUSTZIJN

Het lezen een van literair werk levert al lang niet meer enkel een esthetische ervaring op. Literatuur kan normen doorbreken, cultuurkritisch commentaar geven en vervreemding bewerkstelligen. Dankzij geëngageerde literatuur kunnen denkkaders worden verrijkt, kan nieuwsgierigheid voor het onbekende worden gewekt en kunnen verschillende opvattingen aan de oppervlakte worden gebracht. Literaire werken kunnen hiermee vooroplopen in het in gang zetten van veranderingen. Normen kunnen worden aangevochten en het voordeel kan ermee aan de twijfel worden gegeven. Een cultuurkritische lezer neemt eigenaarschap over zijn of haar eigen opvattingen, accepteert niets zonder pardon en plaatst bij iedere opmerking een vraagteken. Kortom: een cultuurkritische lezer betwist de norm.

Dit eindwerkstuk gaat over de mogelijkheid om literaire verbeelding in te zetten als verzetsmiddel om normen mee aan te vechten. Literaire werken zijn dankzij het geëngageerde karakter waarmee het de lezer kan aanspreken, in staat bestaande denkpatronen aan te vechten. Gevoelige kwesties kunnen worden aangekaart, politiek commentaar kan worden gegeven en onrecht kan worden onthuld. Door tegengeluiden te presenteren kunnen normen worden betwist en als minder vanzelfsprekend worden opgevat. Dankzij cultuurkritische literatuur kan de wereld vanuit andere ogen en een ander bewustzijn worden geïnterpreteerd. Hierbij is het van belang dat er meer aandacht is voor gelijkheid dan louter oog voor verschil. Een van de gevolgen hiervan is een verstevigde positie van in het verleden gemarginaliseerde objecten als zwarte vrouwen.

Als casus voor dit eindwerkstuk wordt de roman *Americanah* van de Nigeriaanse schrijfster Chimamanda Ngozi Adichie gebruikt. Onderzocht wordt welke literaire middelen Adichie gebruikt om de positie van zwarte vrouwen te herschrijven zodat dominante denkpatronen kunnen worden aangevochten. Hierbij zal worden gekeken naar de oorsprong van het Bildungs-genre, de literaire representatie van zwarte vrouwen, de verschillen tussen witte en zwarte vrouwen (zowel in de literatuur als maatschappelijk) en de manier waarop er in *Americanah* tegen de gevestigde orde wordt aangeschopt. Hoofdzakelijk gebeurt dit middels een representatie van een succesvolle zelfontplooiing van een zwarte vrouw. Adichie herdefinieert hiermee de definities van de klassieke westerse Bildungsroman en positioneert de zwarte vrouw als een zelfstandig sprekend subject. Het hoofdpersonage Ifemelu kan dankzij haar kritische blik, haar doorzettingsvermogen, haar nieuwsgierigheid en haar lef om te durven spreken, haar gebreken overwinnen en een volwaardige ontwikkeling door maken. *Americanah* biedt zwarte vrouwelijke lezers hiermee de mogelijkheid tot waardigere identificatie. Adichie onderstreept de impact van ras en gender op de mogelijkheden tot zelfontplooiing. Ze pleit daarom voor een focus op overeenkomende kwaliteiten in plaats van op louter onderscheidende identiteitsbepalende factoren.

Uit de cultuurkritische lezing van *Americanah* blijkt dat Adichie oproept tot een herschrijving van dominante normen en een divers literair veld. Hierdoor zal identificatie voor iedere lezer mogelijk zijn. Wanneer verschillende zienswijzen zullen worden gepresenteerd in literaire werken, zullen lezers in aanraking komen met diverse opvattingen en afwijkende normen. Dit zal leiden tot genuanceerdere interpretaties over onszelf en over anderen. In *Americanah* worden traditionele verhoudingen aangevochten en wordt de lezer een andere kijk op de wereld geboden. Hierdoor kan iedere lezer uitgroeien tot een cultuurkritische denker. Het aanvechten van dominante normen is immers een kwestie van opvoeden. Het lezen van cultuurkritische literatuur is daarvan een cruciaal aspect.

INHOUDSOPGAVE

Inleiding	5
Kritisch interpreteren	5
Literaire identificatie	6
Normen aanvechten dankzij <i>Americanah</i>	7
1. Een universele behoefte aan herkenning	9
Een verlangen naar Bildung	9
De herdefiniëring van het Bildungs-genre	10
2. Literaire representatie van zwarte vrouwen	11
Verschillen tussen vrouwen	11
3. Ifemelu's cultuurkritisch beschouwend vermogen	14
Een aangeboren neiging tot provocatie	14
Herkenning van een gebrek aan gelijkwaardigheid	16
Ifemelu herschrijft zichzelf	17
4. Ifemelu's gevecht tegen de norm	18
Niemand legt Ifemelu het zwijgen op	18
Het overwinnen van gebreken	19
Conclusie	20
Een literair gevecht tegen de norm	20
Bibliografie	22

INLEIDING

*If we do something over and over again, it becomes normal.
If we see the same thing over and over again, it becomes normal.*

(Adichie, *Feminists* 13)

Wanneer we onophoudelijk dezelfde mensen aan het woord laten, zullen dat de enige uitspraken zijn die worden gehoord. Deze uitspraken zullen de norm worden. Wanneer we voortdurend dezelfde verhalen vertellen in de media, zullen dat de enige verhalen zijn die worden verspreid. Deze verhalen zullen de standaard worden. We zullen ze ervaren als normaal. De term *normaal* wordt toegepast indien iets gangbaar, doorsnee of gewoon wordt gevonden. Achter het omschrijven van een voorval als normaal gaat een cultuur schuil waarin een dominant denkpatroon de lakens uitdeelt en daarmee de zienswijzen van mensen sterk stuurt. Dit denkpatroon bepaalt hoe er bijvoorbeeld over man-vrouwverhoudingen wordt gedacht. Ook beïnvloedt het in hoge mate de manier waarop de wereld wordt geordend en gebeurtenissen worden geïnterpreteerd. Paradoxaal genoeg hoeft een norm niet voor iedereen dezelfde maatstaf te zijn. Een norm is specifiek en heeft vaak slechts een positieve uitwerking voor één beperkte groep mensen. Wat ik normaal vind hoeft niet overeen te komen met de standaard van een medestudent, een stadsgenoot of een buitenlander. Normen zijn overal en voor iedereen anders. Normen werken dan ook niet altijd in ieders voordeel. Tegelijkertijd zullen er tussen ons eerder overeenkomsten dan tegenstellingen te herkennen zijn. Want hoewel mensen elkaar voornamelijk onderscheiden op basis van verschillen, kunnen zij veel vaker als gelijken worden gezien. Om dit besef te vergroten is het daarom van belang dat diverse groepen mensen het woord nemen. De diversiteit aan normen wordt hierdoor zichtbaar. De verhalen die hieruit zullen voortvloeien, zullen zeker niet door iedereen als normaal worden opgevat. Dit moet dan ook niet het doel zijn. Doel is het creëren van een bewustzijn en een zienswijze waarin verhalen die aanvankelijk kunnen aanvoelen als afwijkend, eigenaardig of onbekend worden gewaardeerd in plaats van onmiddellijk miskend. Deze verhalen moeten worden gezien als een verrijking in plaats van een weeffout van de wereld.

KRITISCH INTERPRETEREN

Een dergelijke zienswijze is een mooi streven maar niet een eenvoudige opgave. Een zogeheten standaard wordt sterk beïnvloed door dominante denkpatronen binnen een samenleving. Om op een andere manier naar de wereld te kijken, is een voortdurende reproductie van gangbare zienswijzen niet stimulerend. Wel bevorderend is het kijken naar bestaande zienswijzen met een cultuurkritische blik. Het vervaardigen van deze blik kost inspanning en motivatie. Enkel het openen van de ogen is niet voldoende om de wereld op een andere, meer gelijkwaardige manier te aanschouwen. Enkel jezelf in de spiegel aankijken levert geen nieuwe inzichten op, je ziet jezelf dan immers op een manier zoals je jezelf al eerder zag. Wel kan het door een scherpzinnige manier van kijken, interpreteren en handelen tot stand komen. Bijvoorbeeld door voortdurend een wedervraag te durven stellen. Door antwoorden niet zonder pardon te aanvaren. Door te erkennen dat op sommige kwesties wellicht geen enkel juist antwoord te geven valt. Door open te staan voor de input van anderen. Door de twijfel het voordeel te geven. Door voet bij stuk te houden. Door de nuance te zoeken. Door een positie in het midden te vinden en zowel links als rechts van je te kijken. Door niet alleen te kijken maar ook door te zien. Door het zien van een wereld waarin niet iedereen denkt en handelt zoals je dat zelf doet. Door deze mensen niet direct af te schrijven maar door te beseffen dat er altijd een andere kant is van datgene dat je ziet. Door zichtbaar te maken wat aanvankelijk verborgen lijkt te zijn. Van zaken geen weet hebben is immers geen excuus er geen acht op te hoeven slaan. Een cultuurkritische denker is het daarom aan zichzelf verplicht eigenaarschap te nemen over zijn of haar eigen opvattingen.

Al deze handelingen stimuleren het zelfstandig vormgeven van persoonlijke interpretaties. Hiervoor moet er in sommige gevallen tegen dominante normen en vaste patronen worden opgebokst. Een vakgebied waarin dit veelvuldig (en vaak succesvol) gebeurt is de literatuur. Literatuur kan normdoorbrekend, vervreemdend en cultuurkritisch zijn (Brillenburgh Wurth & Rigney 308). Door een podium te bieden aan een divers gezelschap van auteurs kunnen verhalen worden verspreid die minder dominant aanwezig zijn in het publieke debat. Dankzij wisselende focalisaties kunnen verschillende perspectieven worden uiteengezet. Omdat de focalisator de ogen van de lezer vormt, heeft het focaliserend subject grote invloed op de manier waarop de lezer de beschreven situaties en de interactie tussen personages zal interpreteren. Een diversiteit aan personages zorgt ervoor dat lezers middels verschillende zienswijzen mee worden genomen in hun gedachtewereld (Van Boven & Dorleijn 263). Personages geven immers inzicht door over zichzelf en over andere personages te 'spreken'. Dankzij de personages kan een auteur niet alleen een dominant object maar ook een marginaliserend subject op de voorgrond plaatsen. Het lezerspubliek komt hierdoor in aanraking met een breder scala aan opvattingen afkomstig uit verschillende culturen. Gepoogd kan worden hiermee de dominante beeldvorming en vastgeroeste denkpatronen aan te vechten. Literatuur circuleert immers volop in een samenleving. Het bezit daarmee de mogelijkheid om gevoelige kwesties aan te kaarten, politiek commentaar te geven en onrecht te onthullen. Ook het verkrijgen van inzicht in anderen en het kennis maken met nieuwe perspectieven, in zowel het heden als het verleden, kunnen het gevolg zijn van geëngageerde literatuur. Een van de grootste krachten van de literatuur is daarom het vermogen de interpretatie van de lezer indirect te sturen. Literaire werken worden niet voor niets vaak bejubeld vanwege het vermogen juist zoveel te zeggen door het vooral niet letterlijk te zeggen. Ook in dit geval geldt daarom dat een lezer zelf eigenaarschap moet nemen over de richting waarop de auteur aanstuurt. Ga je daar als lezer in mee of plaats je eigen vraagtekens? Een literair werk is immers ook een representatie van de subjectieve opvattingen van een auteur. Wel is het juist de taak van een geëngageerde auteur om middels literaire werken naast een esthetische leeservaring ook een cultuurkritisch bewustzijn te creëren. Daar draagt het leveren van kritiek op voorvallen die als vanzelfsprekend worden ervaren aan bij.

LITERAIRE IDENTIFICATIE

Iets wat het ontwikkelen van een cultuurkritische zienswijze aanzienlijk stimuleert is de mogelijkheid tot literaire identificatie. Dit treedt op wanneer een lezer zich dusdanig aangesproken voelt door een personage en dat hij of zij zichzelf er bijvoorbeeld (deels) in herkent. Deze spiegel functie treedt met snelst en het vaakst op bij personages die we als gelijken beschouwen. De overeenkomsten tussen lezer en personage zijn hierbij vaak simpelweg het grootst. Als een universitaire vrouwelijke student kan ik mij vrijwel moeiteloos inleven in een personage dat een soortgelijke dagbesteding hanteert. Dit betekent echter niet dat het voor mij onmogelijk is mij in te leven in een personage met minder directe gelijkenis. Gelijkenis hoeft niet alleen gebaseerd te zijn op uiterlijk of leeftijd maar kan ook voorkomen op basis van bijvoorbeeld karakterkenmerken of geloofsovertuiging. De ontwikkeling van een personage kan hierdoor functioneren als een inspirerend voorbeeld voor de lezer. Uit de personages' afwegingen en de gevolgen van de gemaakte keuzes kan vervolgens lering worden getrokken.

Buiten kijf staat dat voor identificatie een grote variatie aan personages vereist is, de wereld bestaat immers ook niet uit slechts één karakter. Toch is van oudsher het auteurschap een mannelijk beroep en waren de meeste hoofdpersonages mannelijk. Grote variatie is hierdoor lange tijd uitgebleven. Totdat vanaf de achttiende eeuw het vrouwelijk auteurschap langzaam werd erkend. Vanuit een verstevigde zelfstandige en maatschappelijke positie van vrouwen zijn zij de pen meer in eigen hand gaan nemen. Dit resulteerde in geschreven verhalen vanuit een meer vrouwelijk perspectief. Het is niet zo dat deze verhalen niet eerder bestonden. Mondeling werden ook deze verhalen al veelvuldig uitgewisseld. Wel nieuw is de bredere verspreiding van deze verhalen en daarmee ook het grotere publieksbereik. De opkomst van vrouwelijke auteurs heeft ervoor gezorgd dat het schrijven van literatuur niet langer een

mannelijke domein is gebleven. Voor vrouwelijke lezers is het tevens eenvoudiger geworden zich te identificeren met geschreven verhalen. Simpelweg omdat er meer gelijkheid is tussen de auteur, de personages en de lezer. Dankzij deze diversiteit functioneert literatuur als een weerklank van diverse samenlevingen. Een literaire tekst staat immers nooit op zichzelf maar staat altijd in verband met de wereld. Iedere geëngageerde auteur vraagt zich daarom voortdurend af op welke manier hij of zij zich tot de wereld verhoudt. Welke onbekende verhalen verdienen het om aan de man te worden gebracht? Voor Chimamanda Ngozi Adichie zijn dit de verhalen van minderheidsgroeperingen. Adichie bracht haar jeugd door in Nigeria met twee universitaire docenten als ouders waarna ze op negentienjarige leeftijd naar Amerika vertrok om te studeren aan diverse universiteiten. Ze kiest uiteindelijk voor het auteurschap vanwege haar verlangen de traditionele normen te vechten. Adichie doet dit door verhalen te vertellen waarin gemarginaliseerde focalisators het woord nemen. In het geval van Adichie zijn dit voornamelijk zwarte vrouwelijke karakters. Met haar verhalen maakt Adichie hun ontwikkelingen zichtbaar. Ze biedt hen een podium waarin ruimte is tot handelen, zelfexpressie en openhartig spreken of schrijven. In het verlengde hiervan kunnen zwarte vrouwen zich dankzij deze verhalen spiegelen aan de personages. Hun normen, hun inzichten en hun ervaringen worden gerepresenteerd.

Door verhalen te vertellen die om wat voor reden dan ook, tot op heden slechts in beperkte mate zijn verteld en verspreid in de wereld, herschrijft Adichie de subjectieve definitie van normaal. Iets normaal vinden is immers geen eindstation. Het is pas het beginpunt voor cultuurkritische denkers die eigenaarschap willen nemen over hun opvattingen. Vanwege de publicatie van haar minderheidsliteratuur is Adichie een schrijfster die een startschot heeft gegeven voor een waardigere representatie van gemarginaliseerde subjecten met meer identificatiemogelijkheden en genuanceerdere interpretaties tot gevolg. Naast dat Adichie pleit voor diversiteit binnen het literaire veld, benadrukt zij met haar geëngageerde literatuur ook de noodzaak om dominante zienswijzen aan te vechten. Haar oplossing ligt in het verlengde van de voorwaarden voor een ontwikkeling tot cultuurkritische denkers: 'We must raise our daughters differently. We must also raise our sons differently' (Adichie, *Feminists* 25). Door zowel meisjes als jongens op te voeden zonder strikt verwachtingspatroon, kunnen traditionele en daarmee ook vastgeroeste denkbeelden, worden bestreden aldus Adichie (*Feminists* 18). Wat normaal is voor een jongen wordt dan ook normaal voor een meisje. Zowel jongens als meisjes zullen dan worden opgevoed met de overtuiging zich te kunnen ontwikkelen tot cultuurkritische denkers. Adichie heeft haar eigen opvatting ten harte genomen en is uitgegroeid tot een succesvolle vrouwelijke auteur. Ze verspreidt haar boodschap met verve. Adichie's veelgeprezen roman *Americanah* (2013) is hiervan het beste voorbeeld en het daarom waard nader te bestuderen.

NORMEN AANVECHTEN DANKZIJ AMERICANAH

In 2014 won Adichie met haar roman *Americanah* de prestigieuze *National Book Critics Circle Award*. Bewondering klonk voor de inhoudelijk sterke insteek en de scherpe schrijfstijl waarin het verhaal op papier is gezet. *Americanah* is een literair werk waarbij de kracht schuilt in zowel het vertelde verhaal als de manier waarop het wordt verteld. *Americanah* gaat over het belang verschillende verhalen te lezen alvorens cultuurkritisch te kunnen interpreteren en te herinterpreteren. Adichie herschrijft hiervoor de conventies van de klassieke Bildungsroman. Dit typisch westerse genre omvat vanuit oudsher voornamelijk verhalen over de persoonlijke ontwikkeling van mannelijke blanke heteroseksuele personages in de westers maatschappij. De vrouwelijke ontwikkeling genoot hierbij lange tijd slechts geringe aandacht. De man vervulde de subjectpositie, de vrouw die van object. Dankzij de opkomst van de (zwarte) vrouwelijke Bildungsroman, wordt het voor lezers zichtbaar dat ieder personage in staat is boven zichzelf uit te stijgen en zichzelf te ontplooiën tot gesocialiseerde burger in een maatschappij. Een vrouwelijke personage neemt hierbij actief het woord en gaat functioneren als zelfstandige object.

Americanah vertelt het verhaal van Ifemelu en Obinze: twee studenten met niet alleen een liefde voor elkaar maar ook voor Amerika. Beiden willen Nigeria verlaten in de hoop en met de verwachting elders een mooier leven te vinden. Wanneer de jonge vrouw echter aankomt in Amerika en de jonge man in Engeland een leven probeert op te bouwen, blijkt dat ze allereerst worden beoordeeld op basis van de kleur van hun huid en de manier waarop ze hun haar dragen. Hun identiteit wordt bepaald door uiterlijke kenmerken in plaats van hun karakter. Beiden zijn onderdeel geworden van een minderheid in twee overwegend witte en westerse samenlevingen. Volgens de statistieken is slechts vijftien procent van de Amerikaanse en Engelse bevolking zwart. Dus hoewel Ifemelu haar afrokapsel als volkomen normaal beschouwd, maatschappelijk wordt het niet als gelijkwaardig gezien aan het meer voorkomende steile haar van westerse witte vrouwen. Verschillen in plaats van equivalenten worden hiermee onderstreept op basis van uiterlijke kenmerken. Adichie gebruikt het zwarte vrouwelijke personage Ifemelu om juist de aanwezige overeenkomsten te benadrukken. Niet alleen tussen mannen en vrouwen maar ook tussen witte en zwarte vrouwen. Dit gebeurt in combinatie met een kritische analyse van de invloeden van ras, gender en klasse op de ontwikkeling van Ifemelu. Uit *Americanah* blijkt dat een geboorteplaats van grote invloed is op het al dan niet krijgen van mogelijkheden gedurende de ontplooiing van een persoonlijkheid. Tegelijkertijd toont de roman volop mogelijkheden door zwarte vrouwen als gelijkwaardig te presenteren aan ieder ander. Adichie herpositioneert daarmee vrouwen in zowel de literaire als de echte wereld.

In dit eindwerkstuk presenteer ik de roman *Americanah* als een normdoorbrekend, vervreemdend en cultuurkritisch werk. Ik zal analyseren hoe Adichie literaire verbeelding inzet om dominante denkpatronen aan te vechten. Hiervoor zullen het Bildungs-genre, de focalisatie en de ontwikkeling van het vrouwelijk personage Ifemelu nauwkeurig worden geanalyseerd. Tegelijkertijd zal ik het vertelde verhaal in *Americanah* positioneren in de maatschappij en laten zien waarom deze roman bijdraagt aan het creëren van een cultuurkritisch bewustzijn. Als hoofdvraag is daarom geformuleerd:

Welke literaire middelen gebruikt Adichie in de roman *Americanah* om de positie van zwarte vrouwen te herschrijven zodat dominante denkpatronen kunnen worden aangevochten?

Om een genuanceerd antwoord te kunnen geven op deze vraag zal ik allereerst het ontstaan van de Bildungsroman als genre inkaderen. Aansluitend zal aandacht worden besteed aan de opkomst van vrouwelijke auteurs en de vrouwelijke Bildungsroman. Ik zal mij hierbij ook concentreren op de aanwezigheid van verschillen tussen vrouwen. Hoe zijn deze ontstaan en wat zijn de gevolgen van deze verschillen voor de positionering van zowel zwarte als witte vrouwen in de maatschappij en de literatuur? Vervolgens zal ik onderzoeken op welke manier de ontwikkeling van de vrouwelijk zwarte protagonist Ifemelu gestalte krijgt. Hiervoor zal een personage-analyse worden gebruikt. Welke strijd voert Ifemelu? Wat zijn haar gebreken? Hoe vindt Ifemelu de balans tussen maatschappelijke verwachtingen en haar intrinsieke drijfveren? Op welke manier verzet Ifemelu zich tegen de mogelijke toekenning van een objectpositie? Hoe gebruikt Ifemelu haar blog als middel om de positie van zwarte vrouwen te herschrijven en te versterken? Tot slot zal worden achterhaald waarom het herformuleren van een genre bijdraagt aan een succesvolle maatschappelijke herpositionering van zwarte vrouwen zodat op den duur ook hun verhalen in grotere mate als normaal zullen worden beschouwd.

1. EEN UNIVERSELE BEHOEFTE AAN HERKENNING

EEN VERLANGEN NAAR BILDUNG

Een ontwikkeling doormaken tot een cultuurkritische denker kent geen eindstadium. De wereld staat immers ook niet stil. Het ontwikkelen van een persoonlijkheid vergt dan ook in de eenentwintigste eeuw nog steeds het vermogen om na het vallen weer op te kunnen staan. Het uitstippelen van een levensloop waarin ruimte is voor zelfontplooiing, het aanleren van een kritisch denkvermogen en een open houding ten overstaande van anderen gaat niet zonder slag of stoot. Ontwikkelen is hard werken. Ontwikkelen is een leerproces. Ontwikkelen gebeurt niet van het ene op het andere moment maar vereist tijd, ruimte en mogelijkheden. Hoewel het ontwikkelen van een persoonlijkheid wellicht suggereert dat dit een individueel proces is, is het alles behalve dat. Het is ook een proces van sociale inbedding en een eigen positie vinden in de wereld met anderen die er mogelijk andere opvattingen op na houden. Het menselijke verlangen om te ontwikkelen is echter universeel. Tegelijkertijd is het voor iedereen een uitdaging maar onder alle omstandigheden mogelijk.

Wellicht hierom dat de totstandkoming van de identiteit van een personage een zeer geliefd genre is voor veel gerenommeerde auteurs. Een literair werk biedt volop ruimte om een dergelijke totstandkoming vorm te geven. Het *gebrek* waarmee de protagonist bij aanvang van het verhaal te maken heeft, wordt gedurende het verloop van het verhaal overwonnen of verkregen. In *Americanah* worden deze obstakels gevormd door een tekort aan economische zelfstandigheid, een gebrek aan een consistente thuishaven en het verkroppen van een verloren jeugdliefde. Adichie biedt Ifemelu ruim vijfhonderd pagina's verteltijd om deze gebreken succesvol om te buigen. Dankzij deze verbeterende positie krijgt Ifemelu meer mogelijkheden tot erkenning binnen haar gemeenschap. Ook neemt de mogelijkheid tot zelfontplooiing toe (Armstrong 99). De beschreven ontwikkeling van Ifemelu kan daarmee een inspiratiebron zijn voor lezers. Het westerse Bildungs-genre spreekt dankzij dit lerende karakter niet alleen lezers maar ook auteurs aan. Vanaf eind achttiende eeuw is er een lange literaire traditie ontstaan waarin de ontplooiing van personages zegeviert. Het was Wolfgang Goethe die met *Wilhelm Meisters Lehrjahre* de klassieke grondslag schreef. Voorbeelden van klassiekers die daarop volgden zijn *David Copperfield* en *Great Expectations* van Charles Dickens of *Woutertje Pieterse* van Multatuli. Onder andere Gerard Reve volgde in de twintigste eeuw met *De Avonden* als mede Simon Vestdijk met de romanserie *Anton Wachter*. Philip Huff schreef onlangs het moderne *Boek van de doden*. Vanzelfsprekend zal een samenvatting van deze traditie altijd te kort schieten. Wel valt op dat deze opsomming uit louter mannelijke auteurs bestaat. Mannen domineerden het auteurschap weliswaar, dat weerhield een kleinere groep vrouwen niet om ook de pen ter hand te nemen. Zo was het George Eliot die ten tijde van Dickens en Multatuli *The Mill on the Floss* schreef. In 2013 werd Donna Tartt met *Het Puttertje* geprezen voor haar Bildungsroman in flonkerende stijl. Opvallend is wel dat in alle auteurs de 'coming-of-age' van een mannelijke protagonist beschreven. Allen zetten aan tot het bekritisieren van onszelf, onze samenleving en onze positie in die samenleving maar allen positioneerden de vrouw ook in de functie van een bijrol. Van een representatieve weerspiegeling om literaire herkenning te bewerkstelligen was kortom geen sprake.

Als gevolg hiervan heeft deze typisch mannelijke verhaalstructuur lange tijd de conventionele regels van de literatuur bepaald (Meijer 51). Vrouwelijke personages zijn veelvuldig gepositioneerd als helper, als tegenstander of als doel en niet als een volwaardige drager van het verhaal. Het vrouwelijke personage in de klassieke Bildungsroman ondersteunt de mannelijke protagonist en draagt bij aan zijn ontwikkeling. De vrouw is de ideale huwelijkskandidaat en de volmaakte verzorgster van de kinderen. Mannen vertegenwoordigen door deze verhouding *de beijkende subjecten* terwijl vrouwen worden gesymboliseerd als *de bekeken objecten* (Meijer 48). Het contrast tussen de vrouw en de man in het verloop van een Bildungsroman is hierdoor groot. De man krijgt mogelijkheden om transcendentie te bereiken en zich te ontwikkelen tot

een gesocialiseerde zelf. Hoewel deze ontwikkeling door allerlei zaken kan worden tegengewerkt, worden er in ieder geval mogelijkheden tot ontwikkeling geboden. Door het huwelijk en vooral het moederschap, blijven vrouwen echter beperkt tot immanentie en komen ze er niet aan toe zichzelf te overstijgen (Weijers 19).

Dankzij deze traditionele rolverdeling wordt de vrouw tegenover de man geplaatst: de man als dominante norm, de vrouw als afwijkende ander. Een mannelijke lezer van een klassieke Bildungsroman krijgt op deze manier een voorbeeld van een 'ideale' ontwikkeling tot wereldburger aangeboden. Identificatie is hierdoor geen moeilijke opgave. Voor een vrouw is het identificeren met het verhaal een grotere uitdaging. Hoe kunnen vrouwen zich aangesproken voelen of herkennen in een verhaal waarin het vrouwelijke personage slechts een bijrol speelt en geen enkele benoemingswaardige ontwikkeling doormaakt? Hoe kunnen vrouwen een voorbeeld vinden in een passief personage? Om je tot een zelfstandige cultuurkritische denker te kunnen ontwikkelen is deze identificatie immers van cruciaal belang.

DE HERDEFINIËRING VAN HET BILDUNGS-GENRE

Voor vrouwelijke lezers zullen de mogelijkheden tot identificatie drastisch worden versterkt zodra vrouwelijke personages frequent aan het woord komen als zelfstandige subjecten en een volwaardige ontwikkeling doormaken. Hiervoor is het noodzakelijk de normen van de klassieke Bildungsroman te herschrijven en om te buigen tot een vrouwelijke Bildungsroman. Dit genre onderscheidt zich door de bekijkende subjectpositie van het vrouwelijke hoofdpersonage. Het verhaalverloop kenmerkt zich door 'het conflict tussen het streven van het vrouwelijke personage en de maatschappelijke verwachtingen rond vrouwelijkheid' (Swinnen 28). Dit conflict is zeer vergelijkbaar met die van de klassieke Bildungsroman, zij het gericht op een mannelijke ontwikkeling. Wel tekenend is de nadruk op vrouwelijke gebreken die sterk afwijken van de mannelijke varianten. Vrouwelijk verlangen naar avontuur, intellectuele vroegrijpheid of openhartig taalgebruik wordt zeer zeker niet maatschappelijk aangemoedigd (Armstrong 102). Het volbrengen of verkrijgen van deze gebreken is dan ook in strijd met de van nature ondergeschikte positie van de vrouw. Opmerkelijk genoeg wordt het wel erkend als onderdeel van een geslaagde mannelijke zelfontplooiing. Volgens Armstrong zorgt dit onderscheid ervoor dat een volwaardige ontwikkeling van een vrouw altijd een tweestrijd is: een economische sterke positie zorgt ervoor dat de vrouw haar 'typische vrouwelijke aantrekkelijkheid' voor mannen verliest terwijl het behoudt van 'vrouwelijke charmes' ervoor zorgt dat de vrouw in een onderdanige positie blijft verkeren (102).

Het is echter bijzonder moeilijk om een bepaald genre te wijzigen of een nieuw genre stevig voeten in de aarde te geven. Een genre is immers niet voor niets een genre: de vaste structuur beïnvloedt de verwachtingen van de lezer aanzienlijk (Speerstra 24). Een genre biedt de lezer houvast maar heeft daarmee de ontwikkeling van een mannelijk personage als norm gedefinieerd. Volgens critici ligt de mogelijkheid tot het herschrijven van het Bildungs-genre bij vrouwelijke auteurs. Het is aan hen om genres eigen te maken stelt Meijer (48). *Writing beyond the ending* luidt daarom niet voor niets het credo van veel vrouwelijke auteurs. Onder andere Toni Morrison, Alice Walker en Maya Angelou hebben een stevige positie in de traditie van zwarte vrouwelijke auteurs ingenomen en worden geroemd om hun baanbrekende literaire werken (Collins 9). Vanaf de jaren 1970 braken zij met de stilte en formuleerden zij een collectief standpunt over zwarte vrouwelijkheid. Als zelfstandige subjecten gebruikten zij dit standpunt om de achterhaalde representatie van zwarte vrouwen aan te vechten in dominante discoursen. Dit resulteerde in een ongekende zichtbaarheid van ideeën en ervaringen van zwarte vrouwen (Collins 9). Adichie is een van de jonge vrouwelijke auteurs die deze traditie voortzet. Adichie geeft met *Americanah* de ontwikkeling van een vrouwelijk zwart personage weer. Ifemelu focaliseert zowel vanuit het perspectief van een kind als vanuit die van een volwassene. Hierdoor krijgt de lezer inzicht in Ifemelu's kijk op gebeurtenissen en andere personages. De motivatie achter haar handelen wordt zichtbaar.

2. LITERAIRE REPRESENTATIE VAN ZWARTE VROUWEN

VERSCHILLEN TUSSEN VROUWEN

'Je wordt niet als vrouw geboren, je wordt tot vrouw gemaakt' is wellicht de beroemdste uitspraak van de Franse filosofe, schrijfster en feministe Simone de Beauvoir. In 1949 benoemt zij de onderdrukte objectpositie van de vrouw ten opzichte van die van de man: 'Het zijn de mannen die de economie beheersen, de geschiedenis, de educatie en de verbeelding vormgeven' (Buikema 16). Ook benadrukt De Beauvoir met deze uitspraak de beperkte en daardoor negatieve maatschappelijke invloed op de ontplooiing van de vrouw. Adichie acht het noodzakelijk dit verschijnsel ruim zestig jaar later opnieuw aan te kaarten. Volgens Adichie worden meisjes nog steeds ingrijpend met andere normen opgevoed dan jongens:

We teach girls shame. *Close your legs. Cover yourself.* We make them feel as though by being born female, they are already guilty of something. And so girls grow up to be women who cannot say they have desire. Who silence themselves. Who cannot say what they truly think. Who have turned pretence into an art form.

(Adichie, *Feminists* 33)

Dit voorbeeld laat opnieuw zien wat de invloed van dominante opvattingen is op de manier waarop we naar de wereld kijken. Het probleem van gender is volgens Adichie dan ook het dicterende karakter waarmee het voorschrijft hoe meisjes en jongens zich zouden moeten gedragen in plaats van dat het zich richt op hoe we zelf zouden willen zijn. De oplossing ligt volgens Adichie in het veranderen van onze opvoedpatronen. Door te focussen op de mogelijkheden en interesses van een kind in plaats van enkel op het geslacht kunnen vastgeroeste zienswijzen worden geherformuleerd. Paradoxaal in de ontwikkeling van een kind tot een cultuurkritisch individu is dat een groot deel van de opvoeding, ongeacht of het nu om een meisje of een jongen gaat, in de handen van anderen ligt. Het zijn de normen van de ouders waarmee een kind voor het eerst kennismakt. Door het volgen van onderwijs kan een kind ook over andere zienswijzen worden geïnformeerd. Het hoeft niet gezegd te worden dat ook dankzij het lezen van literatuur volop cultuurkritische informatie kan worden ingewonnen. Ondanks deze sterke externe invloeden ligt uiteindelijk het eigenaarschap voor de ontwikkeling van een cultuurkritische persoonlijkheid bij ieder individu *an sich*. Ongeacht of je een man of vrouw en wit of zwart bent. Dit neemt niet weg dat de een meer obstakels zal ondervinden dan een ander tijdens dit proces. Een groot deel van de speelkaarten worden nog steeds bij geboorte al geschud. Als gevolg hiervan kan worden verklaard waarom vrouwen vanaf de negentiende eeuw niet unaniem voor eenzelfde ontplooiing vochten.

Dit contrast is het resultaat van de verschillende posities waar vanuit witte en zwarte vrouwen stredden voor onafhankelijkheid. In het negentiende-eeuwse Amerika hadden ook witte vrouwen, ongeacht hun sociale klasse en zij het in een andere mate dan de (zwarte) slavenvrouwen, in het negentiende-eeuwse Amerika geen volledige rechten. Volgens Ducille is dit de grondslag voor de feministische gelijkheidsstrijd geweest (30). Het resulteerde ook in een groot verschil tussen vrouwen onderling omdat zwarte vrouwen te maken hadden een andere vorm van onderwerping aan mannelijke autoriteiten dan witte vrouwen:

Whereas white female activists were concerned with the right of married women to own property, for example, black women were concerned with the basic human right not to be literally owned as chattel. As white women lobbied to change divorce laws, black women lobbied to change the laws that prohibited slaves from marrying. While white women sought definition outside the roles of wife and mother, black women sought the freedom to live within traditional gender roles, to claim the luxury of loving their own men and mothering their own children.

(Ducille 30)

Witte vrouwen wilden een eigen huis kunnen bezitten. Zwarte vrouwen wilden het bezit van hun eigen lichaam terug: 'to get to a place where [... they] could love anything [... they] chose, not to need permission for desire' (Morrison 162). Witte vrouwen liepen hierdoor ruim voorop in de onafhankelijkheids- en gelijkheidsstrijd van vrouwen. Want hoewel in Amerika tegenwoordig de kloof tussen witte en zwarte vrouwen uit de middenklasse aanzienlijk is afgenomen, hebben witte vrouwen lange tijd geprofiteerd van een hogere status ten opzichte van hun zwarte slaven en bedienden (Schipper 169, 173).

Als gevolg hiervan zijn de mogelijkheden voor witte vrouwen om zichzelf te kunnen ontplooiën sneller opgekomen. De standaard is hierbij samengesteld voor en door de witte vrouw. Als een witte vrouw televisie kijkt in een westerse cultuur, is de kans immers aanzienlijk aanwezig dat 'haar' groep op een positieve manier wordt verbeeld; tijdens colleges wordt 'haar' achtergrond belicht; als 'zij' gaat winkelen komen huidkleurige producten overeen met haar huidskleur (Wekker). Witte vrouwen dragen hierdoor automatisch een privilege met zich mee: het privilege om frequenter te worden gerepresenteerd in de wereld en daaraan meer voorbeeldfuncties te kunnen ontleen. Deze onevenredige representatie van zwarte en witte vrouwen in de politiek, de media en de kunsten zorgt ervoor dat een patriarchale verhouding tussen vrouwen blijft bestaan (Boyce Davies 28, 29). Dit blijkt ook uit de kwalificaties van 'wit' en 'afkomstig uit de midden klasse' die lange tijd als een universeel geldende omschrijving voor vrouwen werd beschouwd. Buiten deze definitie vielen hiermee niet alleen de arme witte vrouwen maar ook de volledige vrouwelijke zwarte gemeenschap (Ducille 29). De Beauvoirs beroemde uitspraak is dus niet alleen zeer representatief voor het onderscheid tussen mannen en vrouwen maar ook tussen vrouwen onderling. Zwarte vrouwen worden niet alleen tot vrouw gemaakt, zij worden ook tot zwarte vrouw gemaakt. Meijer bevestigt deze tweede interpretatie van De Beauvoirs uitspraak en stelt: dat 'in de sociale werkelijkheid je niet alleen tot *vrouw* of *man* [wordt] gemaakt, maar tegelijk ook tot *wit*, *zwart* of *immigrant*' (115). Niet voor niets dat de ongetwijfeld meest geciteerde zin uit *Americanah* laat zien dat niemand ooit enkel een *vrouw* of een *man* is:

De enige reden dat je zegt dat ras geen punt was, is omdat je wens is. Dat wensen we allemaal. Maar het is een leugen. Ik kwam uit een land waar ras geen punt was. Ik zag mezelf niet als zwart en ik werd pas zwart toen ik naar Amerika kwam.

(Adichie 312)

Dit citaat laat zien dat verschillen tussen mensen in Amerika niet alleen worden gebaseerd op het geslacht maar ook worden gevoed door de aanwezigheid van classificaties als ras en klasse. Het karakter, de interesses en de capaciteiten van een persoon worden hiermee naar de achtergrond gedrukt terwijl juist de focus op deze classificaties een ontwikkeling tot cultuurkritisch denken kunnen bewerkstelligen. Dit is ook precies de botsing die Adichie beschrijft in *Americanah*. Dankzij het vrouwelijk zwarte personage Ifemelu biedt zij de lezer de mogelijkheid meer inzicht te krijgen in het karakter, de interesses en de capaciteiten van zwarte vrouwen. Hiermee representeert Adichie een minderheidsgroepering om ongelijke vertegenwoordiging tegen te gaan. Dankzij *Americanah* kan zij deze botsende verhoudingen zichtbaar maken. Adichie voorkomt hiermee dat het contrast tussen mensen niet meer als vanzelfsprekend worden beschouwd (Levine 588).

Zoals Meijer al eerder onderstreepte dat de taak voor het schrijven van vrouwelijke Bildungsromans bij vrouwelijke auteurs ligt, ligt volgens O'Neale de plicht voor het schrijven van zwarte vrouwelijke Bildungsroman bij zwarte vrouwelijke auteurs. Volgens O'Neale zijn zij in staat de levensloop van zwarte personages meer waarheidsgetrouw te omschrijven en personages te creëren met meer zelf-erkenning (26). Het gebruik van dit 'typisch vrouwelijk zwarte taalgebruik' resulteert in de mogelijkheid om een eigen vrouwelijk zwarte identiteit te formuleren: 'think and write out of her own identity and not try to graft the ideas or methodology of white/male thought upon the precious materials of Black women's art' (Smith in Ducille 43). De inmiddels groeiende traditie van zwarte vrouwelijke auteurs tonen met hun literaire werken de resultaten van dit vermogen.

3. IFEMELU'S CULTUURKRITISCH BESCHOUWEND VERMOGEN

EEN AANGEBOREN NEIGING TOT PROVOCATIE

In *Americanah* worden de effecten en de oorsprong van het onderscheid tussen mensen aan de oppervlakte gebracht en wordt er ruimte geboden voor de verlangens van zwarte vrouwen naar Bildung. Door 'de lange, herhalende traditie van historische (literaire) teksten' te herschrijven, ontstaan er nieuwe representaties waarmee lezers zich kunnen identificeren (Meijer 116). In het geval van *Americanah* wordt de succesvolle ontplooiing van een jonge zwarte vrouw gepresenteerd die ondanks haar gebreken en de harde smakken die ze maakt, uiteindelijk in staat is haar rug te rechten en fier de wereld naar haar hand te zetten. Ifemelu is hier tot in staat dankzij haar sterk beschouwend vermogen. Ze analyseert situaties kritisch en bedachtzaam alvorens ze haar handelen laat leiden door haar interpretaties. Ifemelu neemt hiermee eigenaarschap over haar eigen opvattingen. Dit cultuurkritisch denkvermogen lijkt Ifemelu van nature te bezitten omdat ze ook in haar jeugd al geen blad voor de mond neemt en durft te zeggen wat eigenlijk niet door een meisje gezegd mag worden. Ifemelu stelt een kritische wedervraag: 'waarom zou ik versieringen voor een dief maken?' (Adichie 59). Waarna ze feller formuleert: 'deze kerk zit vol oplichters. Waarom zouden we doen alsof deze kerk niet met vuil geld is gebouwd?' (Adichie 60). Ifemelu is niet gediend van schijn. Hoewel het achteraf opkomt in de jonge Ifemelu dat ze haar woorden ook had kunnen inslikken, heeft ze dat niet gedaan. Haar ouders reageren met groot ongenoegen op dit voorval. 'Haar moeder gaf haar een draai om haar oren' en haar vader zei: 'Ifemelu, je moet je onthouden van je aangeboren predispositie tot provocatie. Op school sta je al bekend om je insubordinatie, en ik heb je al gezegd dat daardoor je unieke academische staat al bezoedeld is' (Adichie 61). Ifemelu vecht dankzij het uitspreken van haar opmerkingen dominante normen aan. Ifemelu's ouders bekritisieren dit voortdurende vrouwelijke verzet tegen superieuren. Haar moeder vraagt zich af waarom Ifemelu toch altijd zo dwars moet zijn en concludeert: 'Ik zeg het steeds: ze had beter een jongen kunnen zijn als ze zich zo gedraagt' (Adichie 61). Hieruit blijkt niet alleen dat Ifemelu's gedrag wordt afgekeurd maar ook de goedkeuring van hetzelfde gedrag wanneer het voort zou komen uit mannelijk handelen.

Mede door de afkeuring van het ouderlijk gezag en Ifemelu's verlangen tegen zaken in te gaan die haar niet gezind zijn, zoekt Ifemelu een voorbeeld in een ander familielid. Haar inspiratie aan mogelijkheden vindt ze als jong meisje in de wijze en zelfstandige tante Uju. Tante Uju geeft antwoorden op alle vragen die Ifemelu stelt, vragen die Ifemelu niet bij haar ouders kwijt kan: 'Haar moeder stelde luchtige vragen en was tevreden met luchtige antwoorden (Adichie 218). Wellicht zorgt de afwijkende ontwikkeling die Ifemelu maakt in vergelijking van die van haar ouders ervoor dat Ifemelu het advies zoekt in een vertrouwd familielid waarin ze zich meer herkent. Het advies van tante Uju volgt Ifemelu dan ook makkelijker op omdat zij andere perspectieven dan haar ouders biedt. Desondanks is het advies van tante Uju niet louter stimulerend, haar reactie op Ifemelu's insubordinatie is dan ook als volgt: 'Ik heb je toch gezegd dat je niet alles moet zeggen. Dat moet je leren. Je moet niet alles zéggén' (Adichie 62). Toch is tante Uju de vrouw die Ifemelu behandelt alsof haar mening er echt toe doet en is de bewondering voor tante Uju groot. Ifemelu's ontzag is ook groot voor de moeder van Obinze, haar jeugdliefde uit Nigeria. Wanneer zij overlijdt schrijft Ifemelu een mail naar Obinze waarin ze zegt: 'Jij bofte zo dat je door haar werd opgevoed. Zij was alles wat ik wilde zijn' (Adichie 397). Kenmerken voor haar opvoedstijl was de daadkracht waarmee zij streed voor de erkenning van vrouwen als volledige zelfstandige mensen. Zo mondig en moedig als de moeder van Obinze was, zo zou Ifemelu ook willen zijn. In haar jeugd heeft Ifemelu al oog voor de effecten van een verschillende opvoeding.

Na het voltooien van de universiteit vertrekt Ifemelu in navolging van tante Uju uiteindelijk naar Amerika. Ifemelu is hiermee onderdeel van een generatie vrouwen die ruimte zoeken om te groeien en zich te ontwikkelen met meer mogelijkheden dan het moederland kan bieden (Boyce

Davies 2, 4). Ifemelu is ervan overtuigd dat de mogelijkheden in Amerika liggen. Dertien jaar heeft ze deze mogelijkheden succesvol nagestreefd alvorens ze besluit terug te keren naar Nigeria. Dit is ook het moment waarop de lezer voor het eerst kennismakt met Ifemelu. Ifemelu wordt gepresenteerd als een zelfstandige en succesvolle schrijfster van een veelgelezen blog. Ifemelu overdenkt haar leven binnen de muren van een kapsalon, gespecialiseerd in het behandelen van afro kapsels (Guarracino 13). Ifemelu is duidelijk zelfverzekerd maar ook kritisch en bedachtzaam. Ifemelu is gevat en welbespraakt, niet bang het gesprek te openen en zeker niet bang het achterste van haar tong te laten zien. Deze karakterisering verwijst naar de kenmerken van een cultuurkritische denker en beïnvloedt de manier waarop Ifemelu naar de wereld kijkt ten zeerste, zoals ook blijkt uit dit gesprek tussen Ifemelu en Obinze aan het einde van de roman:

‘Het is snobisme. Niet een soort,’ zei hij. ‘Ik had dat met boeken. Stiekem het gevoel hebben dat je een betere smaak had.’ ‘Mijn probleem is dat ik het niet altijd stiekem denk.’ Hij lachte. ‘Ja, dat weten we.’

(Adichie 462)

Dat Ifemelu niet alleen denkt dat ze een betere smaak heeft maar dat ook durft te uiten, is een voorbeeld van zelfstandigheid en welbespraaktheid. Buiten kijf staat dat Ifemelu hier functioneert als een subject. Dat ze zelf haar ‘probleem’ opmerkt is een teken van opmerkzaamheid, bedachtzaamheid en (zelf-)kritiek: ‘Want in Amerika vindt men vrouwen die voor hun mening uitkomen *eng*’ (Adichie 240). Eng is ook Ifemelu’s onzekere bestaan bij aankomst in Amerika. Desondanks neemt ze initiatief en zoekt ze vrijheid omdat ze ‘een leven [wilde] beginnen waarin alleen zij de grenzen bepaalde’ (Adichie 132). Hiermee streeft Ifemelu ‘naar economische zelfstandigheid [... om] zichzelf moreel, sociaal en psychologisch [te] bevrijden (Buikema en van der Tuin 16). Dit zoeken naar vrijheid is volgens De Beauvoir van cruciaal belang. ‘Wie zijn eigen keuzes niet maakt, is aan zichzelf te kwader trouw’ stelde ook Sartre (Weijer 18). Het nemen van verantwoordelijkheid wordt in Ifemelu zichtbaar wanneer ze wanhopig opzoek is naar een baantje: ‘Ze solliciteerde naar de baan van serveerster, gastvrouw, barkeepster, caissière, en wachtte daarna of ze de baan kreeg, wat nooit gebeurde en dat nam ze zichzelf kwalijk. Ze moest iets fout doen maar ze wist niet wat’ (Adichie 144). Dit getuigt van de aanwezigheid van onzichtbare structuren die de verschillen tussen mensen onderschrijven. Ifemelu legt hierdoor de schuld enkel bij zichzelf neer. Dit gebeurt ook wanneer ze gekrenkt raakt door een opmerking van tante Uju en daarmee het gevoel kreeg ‘dat er dingen waren die ze al moest weten, maar die ze door haar eigen tekortkomingen niet wist’ (Adichie 119). Ifemelu’s bereidheid tot aanpassen blijkt ook uit haar taalconformatie sinds haar aankomst in Amerika. Zo leert ze van een vriendin dat ze mensen *groot* moet noemen in plaats van *dik*. *Dik* is een fout woord in Amerika, het is beladen met een zedelijke veroordeling zoals *stommeling* en niet descriptief als *kort*: ‘Dus had ze het woord *dik* uit haar vocabulaire verbannen’ (Adichie 12).

Het flexibele aanpassingsvermogen van Ifemelu uit deze voorbeelden. Voortdurend is Ifemelu zich bewust van haar voorkomen, haar beroep en de reacties van anderen. Afhankelijk van de mensen waarmee ze zich omringt, domineert een bepaalde identiteitsbepalende factor zoals geslacht, leeftijd, beroep, klasse of etniciteit. Ifemelu denkt, spreekt, leest, discussieert en schrijft. Hoe ze zich precies wil uitdrukken en gedragen is afhankelijk van de rol die ze aanneemt in een situatie. Sinds haar eerste kennismaking met Amerika is ze zich hier zeer bewust van: aanpassen in Amerika is vereist. Voor Ifemelu betekent dit ook dat liegen vereist is. Dankzij haar verwoede pogingen te voldoen aan verwachtingen waar ze van nature niet aan voldoet, wordt een dubbel bewustzijn zichtbaar (Meulenbelt 132). Dit bewustzijn is het resultaat van de niet geaccepteerde verschillen tussen mensen: tussen mannen en vrouwen maar zeer zeker ook tussen witte en zwarte vrouwen. De aanwezigheid van een dubbel bewustzijn zorgt voor een besef bij minderheidsgroeperingen dat het tonen van de eigen authentieke kenmerken nadeligere gevolgen kan hebben dan zich clichématig aan te passen aan de dominante normen. Dit *Americanah* wordt dit dubbele bewustzijn voornamelijk dankzij het contrast tussen witte en zwarte vrouwen in Amerika zichtbaar. Zwarte vrouwen moeten zich voor het verkrijgen van

dezelfde kansen aanpassen aan de gewoontes van de witte vrouwen. Want zoals Ifemelu uiteindelijk in een van haar blogposts zal noteren: 'de grootste profijttrekkers van positieve discriminatie [zijn] de blanke vrouwen' (Adichie 240).

HERKENNING VAN EEN GEBREK AAN GELIJKWAARDIGHEID

Ifemelu is bij aanvang in Amerika ertoe bereid om koste wat het kost haar sociale identiteit aan te passen. Ze koestert immers de 'wanhopige wens om tot het land te behoren van de mensen die gaven en niet van hen die ontvangen' (Adichie 185). Ifemelu wil onderdeel worden van een samenleving waarin zij als een minderheid wordt gekenmerkt. Desondanks worden al snel de merkwaardige verschillen tussen witte en zwarte vrouwen zichtbaar voor Ifemelu. Dit racistisch onderscheid resulteert voor zwarte vrouwen in 'segregating spaces, limiting upward mobility, and excluding dark-skinned bodies from labor unions and other networks' (Levine 597). Een zwarte huidskleur beperkt hierdoor de mogelijkheden tot volledige ontwikkeling. Zwarte mensen worden als een collectieve cohesie gezien in plaats van zelfstandige individuen, zoals ook in *Americanah* wordt opgemerkt: 'Voor blanken zien wij er allemaal eender uit, zei tante Uju' (Adichie 133). Door deze afwijzende maatschappelijke houding, wordt de suggestie gewekt dat het terecht is dat zwarte mensen minder respect verdienen. Dit besef is al op jonge leeftijd bij zwarte kinderen aanwezig. Zij groeien hierdoor niet op als gelijkwaardig aan witte kinderen. Middels de ontwikkeling van het zwarte neefje van Ifemelu, Dike, verwoordt Adichie ook deze worsteling:

'Weet je nog dat Dike je iets aan het vertellen was en zei *wij zwarten* en jij zei *je bent niet zwart?*', vroeg [Ifemelu] aan tante Uju [...]. 'Ja dat weet ik nog.' 'Dat had je niet moeten zeggen.' 'Je weet best hoe ik dat bedoelde. Ik wilde niet dat hij zich net zo ging gedragen als die mensen, en denken dat alles wat hem overkomt, gebeurt omdat hij zwart is.' 'Je zei wat hij niet was, maar niet wat hij wel was.'

(Adichie 405-406)

Ifemelu bekritiseert hiermee de negerende houding van tante Uju betreffende Dikes huidskleur. Tante Uju focust hier enkel op het ras waartoe Dike behoort in plaats de capaciteiten van Dike te benoemen. Volgens Meulenbelt kan deze onzekerheid leiden tot 'verderfelijke zelf- en groepshaat' (132). Als gevolg hiervan zijn zwarte personen zich gaan gedragen volgens een dubbel bewustzijn. Bij zwarte vrouwen resulteert dit bijvoorbeeld in het stijl maken van het haar, het bleken van de huid en het uitspreken van een voorkeur voor dingen die worden geassocieerd met witheid. Op deze manier hebben zwarte vrouwen een negatief zelfconcept ontwikkeld aldus O'Neale (30). De ontwikkeling van een zwarte vrouw verloopt hierdoor dusdanig anders dan die van een witte vrouw. Een witte vrouw hoeft zich geen zorgen te maken of haar haarstijl nadelig voor haar kan zijn, een zwarte vrouw wel:

Later zei ze: 'Ik moet mijn vlechten uithalen en mijn haar relaxen voor mijn sollicitaties. Kemi zegt dat ik geen vlechten moet dragen naar sollicitaties. Als ze vlechten hebt, vinden ze je niet professioneel.' 'Dus in Amerika zijn er geen dokters met gevlochten haar?' vroeg Ifemelu.

(Adichie 131)

Tante Uju besluit na het behalen van haar geneeskundediploma, haar haarstijl drastisch aan te passen aan die van de haardracht van de gemiddelde witte vrouw. De gevatte opmerking van Ifemelu laat zien hoe absurd het eigenlijk is dat de natuurlijke haardracht van een dergelijk grote groep vrouwen als afwijkend en niet geoorloofd wordt gezien. De oorsprong van zwarte vrouwen wordt op deze manier niet erkend. Deze miskennis impliceert een onterechte aanwezigheid van zwarte vrouwen. Volgens Boyce Davies is dit hetzelfde wanneer een witte vrouw aan een zwarte vrouw vraagt naar 'waar ze vandaan komt' (114). Waar ze ook vandaan komt, hier hoort ze in ieder geval niet. Wanneer Ifemelu naar de kapper gaat om haar eigen haar

te laten relaxen, reageert de kapster met de woorden: 'Maar kijk eens hoe mooi het is. Wauw, je haar golft precies als dat van een blanke!' Ifemelu echter 'herkende zichzelf niet' en verlaat de salon 'bijna rouwend' (Adichie 221). Ze heeft haar haar glad gemaakt omdat ze professioneel wil overkomen en professioneel betekent in Amerika dat 'glad het beste is' (Adichie 222). Uit de mond van haar witte vriend Curt klinkt de verontwaardiging: 'Het is zo verdomd verkéerd dat je dit moet doen' (Adichie 225). Het stijlen van het Ifemelu's haar alsof het van een witte vrouw is, is een voorbeeld van de negatieve effecten van een dubbel bewustzijn. Dit bewustzijn is zo sterk aanwezig dat sommige zwarte vrouwen nog liever naakt over straat lopen, dan dat ze zich in het openbaar vertonen met hun eigen haar aldus Adichie (319). Deze 'witte haarnorm' is volgens Boyce Davies dan ook het bewijs dat een witte vrouw zich enkel hoeft te ontwikkelen als vrouw. Een zwarte vrouw moet echter meerdere ontwikkelingen doormaken:

One journey into female identity, another into black identity. Neither journey ought necessarily to attain supremacy over the other for, as a black women, these multiple journeys embody critical aspects of her being.

(Boyce Davies 119)

IFEMELU HERSCHRIJFT ZICHZELF

Lange tijd is Ifemelu bereid te veranderen en zich aan de passen aan de normen van een overwegend witte samenleving. Tegelijkertijd gaat met deze transitie een stukje eigen identiteit verloren. Zo lukt het Ifemelu uiteindelijk om een perfect, overtuigend Amerikaans accent na te doen door 'nauwkeurig naar vrienden en nieuwslezers te luisteren' (Adichie 189). Eerder is ze echter zwaar beledigd wanneer ze realiseerde dat mensen kinderlijk op haar reageren vanwege haar buitenlands accent (Adichie 146). Ook tante Uju gebruikt een Amerikaans accent wanneer ze zich tussen witte Amerikanen bevindt. Volgens Ifemelu verscheen er met het accent 'een nieuw persoon, die zich verontschuldigde en zichzelf vernederde' (Adichie 120). Ifemelu besluit met dit accent te stoppen nadat ze een compliment kreeg over haar accent van een callcentermedewerker: 'U klinkt helemaal Amerikaans' (Adichie 191). Ze beseft hierdoor dat ze 'al te lang een stemhoogte en een manier van zijn had aangenomen die niet bij haar hoorden' (Adichie 191). Deze beslissing toont een zekere mate van vastberadenheid terwijl het tegelijkertijd ook een schrijnend voorbeeld is van de aanwezigheid van een dubbel bewustzijn. Deze aanwezigheid wordt hoofdzakelijk gevoed door de dominante maatschappelijke opvatting over het verschil tussen witte en zwarte mensen in Amerika: 'In Amerika beslis je niet van welk ras je bent. Dat wordt voor je beslist' (Adichie 362).

Ifemelu's ontwikkeling representeert de ontwikkeling van een vrouw die hevig beïnvloed is aan de gevolgen van rassenongelijkheid. In *Americanah* lijkt de rassenafkomst boven het vrouw-zijn te worden geplaatst. Voor veel zwarte vrouwen is dat ook wat meer telt: 'they suffered more and primarily because they were black: If one or the other of the two issues had to take priority, it had to be race' (Ammons in Ducille 35). Het genre Bildungsroman draagt hierdoor niet alleen bij aan het inzichtelijk maken van raciale afwijzing door de dominante maatschappij. Het wordt met name gebruikt om de interne strijd van de zwarte vrouw aangaande het ontwikkelen van een identiteit te verbeelden zonder daarbij de witte dominante ervaring te volgen (O'Neale 25). Ras mag niet worden benoemd in Amerika, terwijl het wel dusdanig de verhoudingen tussen mensen beïnvloedt. De gehele roman is doordrongen van Adichies verlangen om ras te presenteren als alles behalve een vanzelfsprekendheid. In vergelijking tot de klassieke Bildungsroman gaat het bij een zwarte vrouwelijke Bildungsroman dan ook niet alleen om het volbrengen van levensjaren maar om het ontdekken en vormen van een *zelf* te midden van raciale, seksuele en andere maatschappelijke repressies (O'Neale 25).

4. IFEMELU'S GEVECHT TEGEN DE NORM

NIEMAND LEGT IFEMELU HET ZWIJGEN OP

In *Americanah* gebruikt Ifemelu haar blog als een van de middelen om zichzelf te ontplooiën. Al haar observaties presenteert zij in haar blog met de titel: 'Rassenweetjes of Diverse observaties over Amerikaanse zwarten (degenen die vroeger bekendstonden als negers) door een niet-Amerikaanse zwarte'. Later zal ze haar blog in Nigeria voortzetten onder de naam 'Kleine verlossingen in Lagos'. Dat Ifemelu kiest voor het schrijven van een blog tijdens haar verblijf in Amerika en dit later ook doorzet in Lagos is niet vreemd. Door te schrijven kan de stilte worden afgewezen. Oude normen kunnen worden aangevochten en het fundament voor nieuwe opvattingen kan worden gelegd. Een bijkomend voordeel van schrijven is dat het immigranten een van de weinige mogelijkheden biedt die ze zelf volledig onder controle kunnen hebben in een verder vrijwel overwegend onzeker bestaan. Dankzij moderne media is de toegang tot het schrijven en publiceren van persoonlijke verhalen vrij (Speerstra 2). Sociale media is een succesvolle manier om idealen te verspreiden en thema's succesvol aan te klagen. Het kan hiermee bijdragen aan een verbeterende en bredere representatie van meisjes en vrouwen in de politiek, educatie, industrie en media (Hoofd 305). 'De media beschikken over de macht de betekenis te bepalen' betoogt ook Hall (11). Volgens Hall presenteert de media *een* werkelijkheid als een waarheid terwijl het *de* werkelijkheid zou moeten representeren (11). Het schrijven van een blog is een mogelijkheid om meer onderdelen van de werkelijkheid aan te kaarten. Volgens Hoofd valt deze vorm van activisme onder het *cyberfeminisme* (303). Een vorm van feminisme waarbij 'vooroordelen en lichamelijke kenmerken (huidskleur, sekse, leeftijd en andere lichamelijke kwaliteiten) die in het dagelijks leven tot onderdrukking leidden' geen rol meer spelen (Hoofd 304).

Dit is ook precies de redenen waarom Ifemelu startte met het schrijven van een blog. De gebrekkige representatie van zwarte vrouwen in een Amerikaans modetijdschrift vormde de druppel. Halverwege de roman wordt de blog voor het eerst geïntegreerd. Dankzij de blog kan Ifemelu haar eigen ervaringen onder woorden brengen als een rauwe waarheid. Ifemelu wil niet verklaren waarom iets gebeurt, maar simpelweg observeren wat er gebeurt en dat op papier zetten. Door het echter te benoemen blijft Ifemelu geen toeschouwer maar wordt ze een participant van de samenleving. Ze positioneert zichzelf met haar opvattingen in de maatschappij. Dankzij een blog kunnen persoonlijke emoties worden gerelateerd aan het vertellen van een verhaal: 'blogs offer exposure and anonymity at the same time' (Guarracino 14). Gevoelens, ervaringen, verlangens en aversies kunnen worden geuit. De afwisseling van blogfragmenten en de verhaallijn resulteert in een oneindige dialoog waarin gestreefd wordt naar de heruitvinding van een eigen identiteit. Ifemelu hoeft niet veel moeite te doen input voor haar blogposts te verzamelen. Door te noteren wat ze met haar cultuurkritische blik ziet maakt Ifemelu de diversiteit aan normen zichtbaar. Wellicht nog crucialer is het tonen van de absurde differentiatie die er onder normen kunnen schuilgaan. Ifemelu wil met haar blog een ruimte creëren waarin zwarte mensen hun mond kunnen openen en hun verhaal kunnen vertellen (Adichie 329). Spreken wordt hierdoor niet alleen voor Ifemelu mogelijk maar ook voor haar lezers: '[...] ze wilde de verhalen van anderen horen' (Adichie 318). Deze verhalen komen: binnen slechts enkele dagen heeft ze al 274 commentaren op haar post (Adichie 11). Hoewel er kritische reacties volgen op sommige posts, wordt de blog ook zeer gewaardeerd:

Met je venijnige, overdonderende, grappige en tot nadenken uitnodigende stem heb je een ruimte gecreëerd voor echte gesprekken over een belangrijk onderwerp.

(Adichie 11)

De blog is een rode draad in het verhaal waarmee Adichie laat zien dat Ifemelu niet alleen een stem heeft maar ook wordt gehoord. Er is een behoefte bij zwarte vrouwen om frequenter te

worden gerepresenteerd in de media zodat hun verhalen zichtbaar worden. Zichtbaar maken is immers het krachtigste effect van geëngageerde literatuur.

HET OVERWINNEN VAN GEBREKEN

Ifemelu is in Amerika zwart geworden. Ze is echter meer dan dat. Welke rol Ifemelu ook aanneemt en welke identiteitsbepalende factor domineert, Ifemelu enkel omschrijven als vrouw, dochter, tante, nichtje, vriendin, student, geliefde, au pair of blogster: allen doen het personage Ifemelu tekort. Ifemelu is altijd een samensmelting van deze factoren omdat ze allemaal haar denken en handelen beïnvloeden. Tegelijkertijd schieten ze ook in combinatie tekort vanwege het gebrek aan aandacht voor de kwaliteiten van Ifemelu. Het zijn de unieke kwaliteiten van Ifemelu die ervoor zorgen dat ze zichzelf naar tevredenheid kan ontplooien. Dankzij haar kritische blik, haar doorzettingsvermogen, haar nieuwsgierigheid en haar lef om te durven spreken, is Ifemelu in staat haar gebreken te overwinnen en kan haar ontwikkeling worden gezien als een volwaardige Bildung.

Kenmerkend voor de ontwikkelingsgang van een personage is immers de persoonlijke inspanning om gebreken te overwinnen. Er kan worden gesteld dat Ifemelu tijdens haar ontwikkeling te maken krijgt met drie verschillende gebreken. Allereerst heeft Ifemelu te maken met het gebrek aan een consistente thuishaven. Dit belemmert haar aanvankelijk in het definiëren van een identiteit. Ifemelu maakt haar ontwikkeling door in twee zeer verschillende landen: Nigeria en Amerika. Dankzij haar tijdelijke afkeer aan Nigeria, haar dertienjarige 'bezoek' aan Amerika en haar terugkeer naar Nigeria, kan de Bildung van Ifemelu worden gezien als een reis. Een reis waarvan ze terugkeert met rijkere interpretatiemogelijkheden, een bredere horizon en een groter begrip van de wereld (Gustavsson 113). De afwisselende leefomgeving stelt Ifemelu in staat deze landen kritisch te analyseren. Adichie brengt hiermee een niet-westers land in nauw verband met een westers land. Een neokoloniaal paradigma wordt aangevochten waaruit blijkt dat volwaardige ontwikkeling in ieder land kan plaatsvinden. Ifemelu verliet haar geboorteland vanwege haar ongenoegen wat betreft de aanwezigheid van traditionele gewoontes die de verhoudingen tussen mensen in het dagelijks leven in Nigeria hevig beïnvloeden. Als ze uiteindelijk terugkeert, keert ze echter niet terug met weemoed. Ifemelu is zich in Amerika bewust geworden van de aanwezigheid van deze gewoontes, zowel in Amerika als in Nigeria. Nog bewuster is ze van de noodzaak deze gewoontes aan te vechten. Het benoemen en het daarmee zichtbaar maken van deze gewoontes is de eerste stap. Uiteindelijk heeft dit bewustzijn geleid tot de start van Ifemelu's blog.

Het tweede gebrek waarmee Ifemelu kampt is haar economische afhankelijkheid. Bij aankomst in Amerika heeft Ifemelu zeer beperkte financiële mogelijkheden. Ze logeert tijdelijk bij Tante Uju en Dike maar beseft al snel dat ze het appartement moet verlaten wil ze zich verder kunnen ontwikkelen. Een van de vereisten die Ifemelu hiervoor nodig heeft is een Amerikaans burgerschap. Tevens doet Ifemelu verwoede pogingen economische zelfstandigheid te bereiken. Voor beide gevallen heeft ze de hulp van haar Amerikaanse witte vriend Curt nodig. Uit een gesprek met haar Nigeriaanse vriendin Ranyinudo zal later blijken dat ook voor Nigeriaanse vrouwen financiële ondersteuning van een mannelijke partner vereist is (Adichie 451). Ontwikkelen in een ander land resulteert dus niet per definitie in een volkomen ander levensbeloop. Ifemelu overwint uiteindelijk haar economisch gebrek dankzij het succesvolle verloop van haar blog. De blog, die Ifemelu zowel in Amerika als Nigeria schrijft, biedt haar mogelijkheden om zich stevig, stellig en openhartig te uiten, nog sterker dan dat zij dat als personage doet. De blog kan worden gezien als een soort manifest waarmee zij tracht lezers te verbazen met haar observaties en indirect oproept tot verandering. Dankzij de verhaallijn in *Americanah* en de interruptie van de blogfragmenten, worden westerse lezers zich bewust van gewoontes die zonder de benoeming ervan in dit verhaal slechts in geringe mate zouden worden opgemerkt. De blogfragmenten wijzen op de raciale verhoudingen die hieraan ten grondslag

liggen. Dit besef en de benoeming daarvan spelen een cruciale rol in Ifemelu's definiëring van haar eigen identiteit.

Uiteindelijk zorgt de blog er ook voor dat Ifemelu weer in contact komt met Obinze (Adichie 506). Ifemelu's behoefte om zich kritisch te uiten wordt hiermee aan het einde van de roman meer op de achtergrond geplaatst. De focus verschuift naar de samensmelting van de liefde tussen haar en Obinze, nadat ze jaren zonder elkaar hebben geleefd. Obinze vormt hierdoor Ifemelu's laatste gebrek. Hoewel Ifemelu gedurende haar tijd in Amerika verschillende liefdes heeft, is het Obinze die altijd door haar hoofd blijft spoken. Ondanks een vergelijkbare jeugd in Nigeria, verlopen hun levens drastisch anders. Obinze is in de tussentijd getrouwd en vader geworden. Enkel het hebben van een verhouding met Obinze is niet wat Ifemelu wil. Wanneer Ifemelu uiteindelijk haar leven weer op orde heeft en tevreden is met haar identiteit komt ze opnieuw samen met Obinze. Ifemelu vindt weer de liefde maar pas nadat ze zelf volledige controle heeft over haar doen en laten. Wellicht wil Adichie hiermee laten zien dat ondanks alle verschillen tussen landen als Amerika en Nigeria, de liefde universeel is en daarmee gelijkheid tussen mensen benadrukt.

Met de overwinning van haar gebreken, is Ifemelu in staat geweest een volwaardige ontwikkeling door te maken. Zij bleek de kenmerken te kunnen overwinnen die haar honderd jaar geleden tot gemarginaliseerd object zouden hebben gemaakt. Ifemelu heeft haar ware identiteit geaccepteerd: inclusief haar natuurlijke Afro-kapsel en vertrouwde accent. Door 'gewoon' zichzelf te zijn en zich niet langer aan te passen aan gewoontes die onderscheid in plaats van samenhang veroorzaken, heeft Ifemelu erkenning gekregen binnen haar gemeenschap, zowel in Amerika als in Nigeria. Dankzij haar blog heeft Ifemelu een aanzet gegeven om onrealistische maatschappelijke verwachtingen aan te vechten. Lezers worden meegenomen in de belevingswereld van 'een ander'. Dit resulteert in meer wederzijds begrip en een genuanceerder en vollediger beeld over anderen. De positie van zwarte vrouwen is maatschappelijk herpositioneerd. Ifemelu heeft zich als een volwaardige zwart vrouwelijk subject ontplooid. Ongedacht wat anderen daar van vinden, Ifemelu is er zelf zeer over te spreken: 'Ze had zichzelf eindelijk volledig weten te ontplooiën' (Adichie 506).

CONCLUSIE

*Control of the word, control of the image, control of information,
and, perhaps as important, control in the production of the final product.*

(Davies 22)

Wanneer we onophoudelijk dezelfde mensen aan het woord laten, zullen dat de enige uitspraken zijn die worden gehoord. Deze uitspraken zullen de norm worden. Wanneer we een samenleving zouden vormgeven waarin het meer geaccepteerd en gewaardeerd wordt dat diverse mensen het woord nemen, zal een rijker palet aan ervaringen in de wereld worden verspreid. De controle van het woord, het beeld en de informatie zullen niet langer enkel in de handen van dominante machthebbers liggen maar langzaamaan verschuiven naar toegankelijker posities. Van oorsprong gemarginaliseerde objecten kunnen hierdoor een subjectpositie aannemen. Hiermee kan tegen de gevestigde orde worden aangevochten en wordt ook het auteurschap voor zwarte vrouwen meer beschikbaar. Zwarte vrouwen moeten hun eigen woorden en verbeelding kunnen vormgeven om genuanceerde en gerechtvaardigde representaties te bewerkstelligen. Dankzij de bijdrage van vrouwelijke zwarte auteurs krijgt de informatievoorziening een extra dimensie: een andere kijk op de wereld wordt gepresenteerd. Door verhalen te verspreiden krijgen zwarte vrouwen de mogelijkheid een eigen identiteit te ontwikkelen zonder daarbij gestuurd te worden door traditionele man-vrouwverhoudingen en dominante witte normen. Resultaat hiervan zal zijn: een gelijkwaardigere representatie van de diversiteit onder mensen waardoor normen meer divers en kansen gelijkwaardiger worden. Adichie zet met de roman *Americanah* literaire verbeelding in om kritiek te leveren op deze zaken. Volgens Adichie wordt er te vaak een te simpel verhaal verteld over gemarginaliseerde objecten. Wanneer de ontwikkelingsgang van dergelijke personages dusdanig achterblijft dat deze enkel als ondersteunend kan worden opgevat, wordt er drastisch tekort gedaan aan hun mogelijkheden. Frequentere representatie van de volledige ontplooiing van zelfstandige zwarte vrouwelijke subjecten is daarom vereist.

EEN LITERAIR GEVECHT TEGEN DE NORM

Literatuur is bij uitstek een geschikte vorm om deze frequentere representatie te bewerkstelligen. Geëngageerde literatuur kan immers cultuurkritisch commentaar op de samenleving leveren. Literatuur is een verzetsmiddel waarmee de strijd tegen ongelijkheid kan worden gestreden. Het veroorzaken van maatschappelijke veranderingen op de langere termijn is hierbij het grootste doel. Door lezers voortdurend te verrassen met normdoorbrekende, vervreemdende en cultuurkritische literatuur wordt een bewustzijn gevormd waarbij vanzelfsprekendheid een schaars goed is. De lezer wordt uitgedaagd om de kritiek die in een literaire werk wordt gegeven zelf te analyseren en te interpreteren. Door zelf eigenaar te worden van de eigen opvattingen kunnen vooroordelen en traditionele verwachtingspatronen worden aangevochten. Geëngageerde literaire verbeelding kan hierdoor als voorbeeld dienen voor lezers, ongeacht door welke identiteitsbepalende factoren zij aanvankelijk zouden worden gekenmerkt. Want hoewel de spiegel functie van literatuur het grootst is wanneer er sprake is van herkenbare personages, kan iedere lezer uit ieder personage lering trekken. De enige vereiste hiervoor is een gedegen mate aan nieuwsgierigheid en een verlangen naar een cultuurhistorisch bewustzijn. Mede dankzij de toenemende mediale mogelijkheden om verhalen te verspreiden en culturen dichterbij te brengen, is het belangrijk ook bewust te zijn van het risico tot eenzijdige verhalen. Er is immers altijd een genuanceerder en uitgebreider verhaal aanwezig. Het zou zonde zijn wanneer deze het onderspit delven. De verhalen hoeven niet worden bedacht, ze moeten alleen maar zichtbaar worden gemaakt.

Adichie heeft met *Americanah* het verhaal van de zwarte vrouw uitgebreid. Ze heeft Ifemelu als een dominante focalisator gepositioneerd en haar een volwaardige ontwikkeling door laten maken. Er is hierdoor een verhaal op papier gezet waarmee de mogelijkheid tot identificatie voor zwarte vrouwelijke lezers is toegenomen. Centraal in de roman staat het streven om de positie van gemarginaliseerde objecten om te buigen naar gelijkwaardige subjecten. Dit ter bevordering van de ontwikkeling van de eigen identiteit en de positie in de maatschappij te versterken. Adichie verbindt hiermee de literatuur aan de maatschappij. Uit de personageontwikkeling van Ifemelu blijkt dat zij een volwaardige ontwikkeling heeft kunnen doormaken. Als lezer maak je voor het eerst kennis met Ifemelu als een succesvolle zelfstandige blogster. Ze laat haar haar invlechten in een gespecialiseerde kapsalon terwijl ze haar leven in Amerika overdenkt. Adichie laat met deze setting zien dat Ifemelu economische zelfstandigheid heeft gekregen maar haar drang naar typische vrouwelijke aantrekkelijkheid niet verloren is, ook al zou dit volgens de kenmerken van de traditionele Bildungsroman niet samen kunnen gaan. Ifemelu's verlangen naar avontuur en haar intellectueel en openhartig taalgebruik drukken een sterke stempel op haar ontwikkeling. De focus ligt hierbij op de kwaliteiten en emoties van Ifemelu. Adichie verlegt hiermee de aandacht voor louter onderscheidende identiteitsbepalende factoren naar factoren die overeenstemming tussen mensen benadrukken. Ieder mens kan zich immers, ongeacht oorsprong, ontwikkelen tot een cultuurkritisch denker.

Met *Americanah* presenteert Adichie een minderheidsverhaal. Zij toont een mogelijk verloop van de ontwikkeling van een personage. Door dit verloop in taal te vatten, wordt het verhaal een concrete mogelijkheid. Vrouwelijk zwarte auteurs worden hiermee onderdeel van de wereld. Als gevolg hiervan breekt Adichie met de traditionele definitie van vrouwelijkheid. Vrouwen verdienen het immers om eigenzinnig in plaats van onderdanig te zijn. Vrouwen hebben recht op eenzelfde opvoeding als mannen. Ifemelu heeft vanuit deze opvatting een identiteit ontwikkeld zonder daarbij de witte dominante mannelijke ervaring te volgen. Ze heeft rondgekeken en gehandeld naar de normen die ze zag domineren in het overwegend witte Amerika. Tijdens haar ontwikkeling ontdekt Ifemelu dat ze zichzelf niet volledig kan ontwikkelen tot de vrouw die ze zou willen zijn als ze geen afstand neemt van haar Amerikaanse aanpassingen. Ifemelu besluit daarom haar zwarte achtergrond niet te verwerpen en zichzelf als volwaardig mens te presenteren, ondanks dat ze daarmee afwijkt van de norm. De norm probeert ze meer naar haar eigen hand te zetten door haar ervaringen en opvattingen met haar blog met de rest van de wereld te delen. Deze teksten vallen op vanwege het manifestachtige, sterk geëngageerde karakter. Adichie presenteert Ifemelu hierdoor niet alleen middels de ontwikkeling van haar als een vrouwelijk personage maar ook door de ontwikkeling van haar tot een volwaardig vrouwelijk auteur. Het belang om als vrouw te durven spreken en de impact die een vrouw daarmee kan hebben wordt hiermee extra benadrukt. Het is Ifemelu gelukt door te dringen tot een werkveld waarin ze eerder uitzondering dan norm is. Willen andere zwarte vrouwen ook de pen in eigen hand nemen, zal de nu nog bevoorrechte positie van Ifemelu omgebogen moeten worden tot een vanzelfsprekendheid. Gelukkig staat deze ontwikkeling niet stil: het aantal herkenbare voorbeelden voor zwarte mensen neemt toe en er vindt een hernieuwde waardering plaats voor een onderdrukte cultuur.

Opnieuw wordt hiermee weer de kracht van literatuur getoond. Dankzij literatuur kunnen denkkaders worden verrijkt, kan nieuwsgierigheid voor het onbekende worden gewekt en kunnen verschillende normen aan de oppervlakte worden gebracht. Geëngageerde literaire werken kunnen hiermee vooroplopen in het in gang zetten van veranderingen. De wereld staat niet stil, alsmede ook de ontwikkeling van mensen niet. Verandering vind je hoofdzakelijk in jezelf, zij het dat gezegd moeten worden dat verandering aanzienlijk kan worden beïnvloed door anderen en de mogelijkheden die zij je bieden. Zorg daarom voor een zo divers mogelijke omgeving. Zoek niet enkel naar gelijken maar sta ook open voor mensen die je aanvankelijk als anders zou bestempelen. We zijn immers evengoed onderdeel van dezelfde wereld. De underdog is het waard te worden opgemerkt. We zullen er meer op lijken dan we wellicht aanvankelijk denken. Dankzij Adichie is dit besef succesvol onderstreept en is één verhaal van een zwarte vrouw verteld. Zaak blijft nu de normen aan te vechten en de twijfel het voordeel te geven.

BIBLIOGRAFIE

- Adichie, Chimamanda Ngozi. *Americanah*. Amsterdam: De Bezige Bij, 2013.
- . *We Should All Be Feminists*. New York: Anchor Books, 2015.
- Armstrong, Nancy. 'What feminism did to novel studies.' *The Cambridge Companion to Feminist Literary Theory*. Ed. Ellen Rooney. Cambridge: Cambridge University Press, 2006: 99-118.
- Beauvoir de, Simone. *De Tweede Sekse*. Utrecht: Uitgeverij Erven J. Bijleveld, 1949.
- Boven, Erica van en Gillis Dorleijn. *Literair Mechaniek: Inleiding tot de analyse van verhalen en gedichten*. Bussum: Uitgeverij Coutinho, 2013.
- Boyce Davies, Carole. *Black Women, Writing and Identity: Migrations of the subject*. London: Routledge, 1994.
- Brillenburger Wurth, Kiene & Ann Rigney. *Het leven van teksten*. Amsterdam: Amsterdam University Press, 2006.
- Buikema, Rosemarie en Iris van der Tuin (red.) *Gender in media, kunst en cultuur*. Bussum: Uitgeverij Coutinho, 2007.
- Collins, Patricia Hill. 'What's In A Name? Womanism, Black Feminism, And Beyond.' *Black Scholar* 26.1 (1996): 9.
- Ducille, Ann. 'On canons: anxious history and the rise of black feminist literary studies.' *The Cambridge Companion to Feminist Literary Theory*. Ed. Ellen Rooney. Cambridge: Cambridge University Press, 2006: 29-52.
- Guarracino, Serena. 'Writing "so raw and true": Blogging in Chimamanda Ngozi Adichie's *Americanah*.' *Between*. IV.8 (2014): 1-27.
- Gustavsson, Bernt. 'Bildung and the road from a classical into a global and postcolonial concept.' *Confero*. 2.1 (2014): 109-131.
- Hall, Stuart. *Het minimale zelf en andere opstellen*. Amsterdam: Uitgeverij Sua, 1991.
- Hoofd, Ingrid. 'Malala, de Pakistaanse blogheldin en de politiek van feministisch nieuwemedia-activisme.' *Handboek genderstudies in media, kunst en cultuur*. Ed. Rosemarie Buikema en Liedeke Plate. Bussum: Uitgeverij Coutinho, 2015: 30-314.
- Meijer, Maaïke. *In tekst gevat: Inleiding tot een kritiek van representatie*. Amsterdam: Amsterdam University Press, 1996.
- Meulenbelt, Anja. *De ziekte bestrijden, niet de patiënt: over seksisme, racisme en klassisme*. Amsterdam: Van Gennep, 1986.
- Morrison, Toni. *Playing in the Dark: Whiteness and the Literary Imagination*. New York: Vintage, 1992.
- O'Neale, Sondra. 'Race, Sex and Self: Aspects of Bildung in Select Novels by Black American Women Novelists.' *MELUS*. 9.4 (1982): 25-37.

- Schipper, Mineke. *De boomstam en de krokodil: Kwesties van ras, cultuur en wetenschap*. Amsterdam: Van Genneep, 1995.
- Speerstra, Uldrik. *Representaties van culturele identiteit in migrantenliteratuur: De Indiase diaspora als case studie*. Onbekend: U. Speerstra, 2001.
- 'Statistieken'. *United States Census Bureau*. Onbekend. Web. 16-04-2015. <<https://www.census.gov/quickfacts/table/PST045215/00>>.
- . *Office for National Statistics*. 11-12-2012. Web. 16-04-2015. <<http://www.ons.gov.uk/peoplepopulationandcommunity/culturalidentity/ethnicity/articles/ethnicityandnationalidentityinenglandandwales/2012-12-11>>.
- Swinnen, Aagje. *Het slot ontvlucht. De 'vrouwelijke' Bildungsroman in de Nederlandse literatuur*. Amsterdam: Amsterdam University Press, 2006.
- Weijers, Nina. '1949 – Simone de Beauvoir, *Le deuxième sexe*.' *De twintig boeken die ons denken veranderden*. Ed. Thomas Casper. Amsterdam: Amsterdam University Press, 2015: 17-26.
- Wekker, Gloria. 'Het is tijd voor een conclusie: witte onschuld is een illusie.' *De Correspondent*. 5 Januari 2016. Web. 12 Januari 2016.